

Valea Artanului

Matcă originară a unor sate de pe văile Amaradiei și Amărăzuiei

Emanuela Sarcină

Caracterizare geografică

Artanul este un pârau, afluent pe stânga al râului Amaradia, care are originea într-un torent ce se dezvoltă în partea de sud a variantei scurte a drumului intercomunal, de peste Dealul Busuiocilor numit „Drumul de la Nuci”

Bazinul hidrografic al său, din punct de vedere al clasificărilor geografice, se încadrează în marea unitate a Piemontului Getic, din care se detașează Piemontul Oltețului cu subunitatea Dealurile Amaradiei.

Valea sa se dezvoltă către sud, aproximativ paralel cu albia râului Amaradia, de care este despărțită de Dealul Artanului la apus, care are altitudinea maximă în vârful Cioaca Popii de 373,7 m. La răsărit este străjuită, la început de culmea Dealului de Mijloc, continuată de Dealul cu viile, apoi de Dealul Băcești și Dealul Voivozii.

Profilul văi este în forma literei „V”, formată din albia sa și malurile laterale, care pe jumătate din traseul este identică cu baza versanților de la dealurile înconjurătoare.

După confluența sa cu vâlceaua tributară Pința, dinspre est, valea se deschide treptat, printr-o albie majoră de mici dimensiuni și o fâșie variabilă de luncă. Terenurile vâlcele Pința se află la cote mai înalte, în trepte, care domină valea principală, degradate în secolul XX de alunecările de pământ. Urmează tot pe stânga alte două vâlcele mai mici numite Iapa și Cornetul, cu lunci dezvoltate pe conurile de dejecție ale torenților, cu terenuri stabile, împădurite, fără alunecări de teren.

În același cadru geografic, la apus de matca Artanului, la poalele dealului se află un reper important al acestui bazin hidrografic, cunoscut de locuitorii satelor din împrejurimi. Acolo apare la suprafață un izvor de coastă, unde de mai multe veacuri a fost amenajată arhicunoscuta „Fântână rece”, evocată în cântece și balade din folclorul satelor de pe valea Amaradiei.

În zona de obârșie, valea Artanu aparține în întregime satului Busuioci al comunei Hurezani.

După aproape 1 km. hotarul coboară pe firul apei și desparte moșiile locuitorilor din satul Hurezanii de Jos și Cordești de pe teritoriul actualei comune Stejari de cele ale satelor Hurezanii de Sus și Pegeni.

De la obârșia văii Cornetu hotarul dintre satele Băcești și Căpreni urcă spre răsărit, în culmea dealului, astfel încât terenurile din micuța luncă sunt stăpânite de sătenii din comuna Căpreni, fiind folosite ca fânețe și pășuni.

Tot pe teritoriul comunei Căpreni, matca Artanului se îndreaptă către apus, după ce ocolește botul de deal ce reprezintă partea finală a Dealului Artanul, trece printre locurile de pe luncă circa 100 de metri, după care deversează apele în Amaradia.

Versanții sunt acoperiți de păduri formate din majoritatea speciilor de foioase: stejar, gorun, gârniță, fag, carpen, jugastru, frasin, plop, tei. În etajul inferior întâlnim alunul, cornul, păducelul sângerul, iar pe pajiștile neîngrijite maceșul, murul și porumbarul.

În județul Gorj, numele de „Artanu” îl mai găsim la unul din satele comunei Negomir și el este o variantă scurtă a cuvântului „hartan”, adică o bucată mare de carne, sau o bucată de pânză, de îmbrăcăminte, ori o ruptură din acestea. Poate la noi a căpătat acest nume ca ruptură

dintr-o moșie veche. Pe unele hărți topografice găsim trecut cuvântul „Hartanul”, care nu se pronunță în niciunul din satele vecine. Toată lumea vorbește despre „Artanul”, rareori o variantă și mai scurtă „Artan”.

Poziția sa ascunsă între matca Amaradiiei și bazinul hidrografic al Amărăzuiei, departe de marile drumuri de culme, a permis constituirea unor așezări umane, din cele mai vechi timpuri.

Locuitorii de atunci, feriți din calea hoardelor năvălitoare, aveau șansa de a duce o activitate și un trai liniștit.

Valea sa, deși scurtă, dar locuită din cele mai vechi timpuri, a fost la originea multor sate care vor fi descrise de noi în continuare.

1. Satul Busuioci s-a format, în vechime pe o culme de deal desprinsă din Dealul Busuiocilor, îndreptată către apus și care domină șaua din care pornește valea Artanului. Totodată arealul satului vechi cuprindea și prima parte a Dealului de Mijloc, de circa o jumătate de kilometru, până la marginea unei fâșii de pădure, unde, în zilele noastre, se modifică hotarul dintre comune.

Vatra satului era dezvoltată la anul 1665, când stăpânul satului Vucea, cotropise alt sat Biceștii, care aparținuse lui Hamza Șufărul, proprietar din Hurezi, de pe valea râului Amărăzuia.

În urma unei judecății la divanul domnesc, cei din Busuioci n-au putut prezenta nici o dovadă că au căpătat acea moșie pe căi cinstite. Hamza Șufărul a prezentat un hrisov din timpul „Mircii vodă cel bun” (Mircea cel Bătrân), scris pe o piele de miel prelucrată (numită în act „coajnic”) și astfel și-a recăpătat moșia, semnele de hotar fiind descrise amănunțit, reproduse de Alexandru Ștefulescu

Satul Busuioci a fost trecut pe harta austriacă de la 1721-1722, întocmită de căpitanul Schwantz și în conscripția lui Virmond din aceeași perioadă, cât și într-o situație statistică de la 1727.

A fost apoi înregistrat de generalul rus de origine germană von Bauer la 1778 și în toate catagrafiile și situațiile statistice întocmite după anul 1800.

Măsurile luate în secolele trecute de cârmuitorii acelor timpuri pentru trasarea noilor vetre de sat, activitate numită „alinierea satelor” au condus la coborârea locuitorilor în actuala localitate de la poalele apusene ale dealului.

2. Satul Bicești este alt sat înscris în hrisovul din 4 noiembrie 1665, care a fost obiectul judecății de la divanul domnesc dintre Vucea din Busuioci și Hămza Șufărul din Hurezi.

Hotarele sale sunt bine precizate în actul amintit, mare parte fiind menținute și în zilele noastre : din Crețu până la gura Ursoii trecea Horga și se învecina cu moșiile busuiocenilor pe un hotar oblic, în diagonală, ce unește Piscul Omizii cu obârșia Judelui.

În partea de sud hotarul ajungea până în aproape de biserica monument istoric „Sf. Împărați Constantin și Elena”, urmărind matca vălcele Larga, trecea Amărăzuia peste o mică mlaștină numită în act „tină” și urca pe piscul Tinoasei, încheindu-se la obârșia Judelui, la distanță de numai un kilometru de valea pâraului Artanu.

Nu știm care a fost neamul Biceștilor vechi de la care venea numele satului. Documentele arată că, după o vreme, proprietari au devenit boierii Hurezeanu. O ramură a Hurezanilor și-a adăugat numele de Bicescu, târziu, în a doua parte a secolului al XIX-lea, spre a fi deosebiți de rudele colaterale la achitarea impozitelor și taxelor. Atunci moșia a fost cea care a împrumutat numele familiei. Următoarea generație a păstrat ca nume de familie doar Bicescu.

Satul a fost întărit în 1665 lui „ Hamza Șufarul, feciorul Manii paharnicul, nepotul Radului postelnicul ot Hurezi, ca să-i fie lui toată ocină din satul Bicești ot sud Gorj.”

La mijlocul secolului al XVIII- lea, înainte de 1751 satul Bicești a fost ocupat de alți vecinii, de la miazănoapte, cei din satul Copitani (numit din 1968 Popești-Stejari). Stăpân de drept trebuia să fie Barbu Hurezeanu, care avea mai multe acte din timpul lui Constantin Brâncoveanu și de la fosta administrație austriacă, însă proprietatea sa fusese uzurpată de Udrea și Ilie feciorii Neanului Hurezeanu.

Cele două documente reliefează că satul Bicești a fost sub stăpânirea boierilor din satul Hurezi.

A fost simplu ca vatra celor două sate să fie unificată, încât în a doua parte a veacului al XVIII-lea apare în documente un singur sat Hurezi, numit mai târziu Hurezanii din Dos, iar din perioada cuprinsă între anii 1820 și 1835 numele său devenit Hurezanii de Jos.

De remarcat importanța și bogăția satului Bicești, râvnit din trei direcții de vecinii săi, pentru moșia sa am identificat șapte momente de judecată.

Mare parte a satului, în veacurile trecute, a fost pe valea Horga, în locuințe de tip bordei, deoarece s-au menținut toponimele „Bordeiul lui Coadă” , „Padina lui Bălan”, iar pe fața Horguței se puteau desluși gropile de bordeie. Cărmuitorii treburilor obștești, din perioada ocupației austriece au trasat alte vetre de sat în care să se mute cei ce locuiau în bordeie.

Așa a fost cazul cu terenurile din partea de sat Băltina, unde s-a făcut lotizarea pentru noile gospodării, cei în cauză primind câte un lot, numit de localnici „blană”, zona respectivă fiind numită multă vreme „Blanele”.

Această parte a satului este locuită și în zilele noastre de urmașii lor.

3 Cătunul Judele era situat pe vâlceaua cu același nume afluentă pârâului Amărăzuia, situată la răsărit de valea Artanului, menționat într-un hrisov emis în perioada 1621-1627, de către Alexandru coconul, prin care întărea stăpânirea acestei moșii lui Cioca din Hurezi, cumpărată de la Gheorghe Dinu Gruia, nepotul său.

Vâlceaua Judele a fost, pentru oamenii acestor locuri, totdeauna o vâlcea soră cu Artanul, servind ca vatră și adăpost pentru multe sălașuri umane.

Numele acestei vetre de sat ne trimite cu gândul la un conducător cu rang de jude, care avea în subordine așezările umane de pe valea pârâului Artanu, din Busuioci, Bicești și Hurezi.

Poziția sa geografică era centrală față de ele iar versanții văii erau accesibili din toate direcțiile.

Totodată era o vâlcea scurtă, adăpostită după dealuri, ferită din calea dușmanilor.

Se știe că la cumpăna dintre primul și al doilea mileniu existau unele formațiuni administrativ- judecătorești numite judecii având căpetenie câte un jude. Poate în această parte de țară a fost o dinastie de asemenea conducători cu reședința în valea noastră. Așa s-ar explica fixarea în memoria colectivă a acestui toponim.

Mare parte din terenurile acestei văi, înainte de 1948, erau golașe, fără vegetație forestieră, fapt ce indică un spațiu de conviețuire a oamenilor. Acolo există trei movile asemănătoare cu cea din dealul Tândăleștilor descrisă de Alexandru Ștefulescu în lucrarea sa „Gorjul istoric și pitoresc”. Două dintre movile, ridicate între matca Judelui și drumul de acces de pe vale, sunt lipite. Prima s-a conservat mai bine, iar cealaltă s-a aplatizat, diametrul lor fiind identic.

Cătunul Judele a fost totdeauna una din vetrele de sat ale satului Hurezi, arealul său oferind mai multe amplasamente bisericii umblătoare a satului Hurezanii din Dos (Hurezi), care era construită din bârne demontabile, în loc de picturi chipurile personajelor divine și ale

sfinților erau desenate direct pe lemne, executate cu ajutorul unor cuie din fier, speciale, încinse în foc.

În cazul apariției unor dușmani, biserica era demontată, încărcată în care și transportată în locuri ferite, prin păduri, unde se făcea remontarea sa, în apropierea locurilor de bejenie a enoriașilor ei.

Dacă vre-o bârnă se piedea sau se degrada din cauza intemperiilor era înlocuită cu alta nouă și desenul întregit prin aceeași tehnică. Hramul său era la Sfântul Nicolae (6 decembrie), patronul fetelor sărace. Considerăm că această tehnică de construcție, se aplica la multe lăcașe de cult de pe teritoriul țării noastre, mutații de populație având loc deseori, în toate provinciile țării.

A rezistat în acest colț de lume, ca un ultim martor, pentru a ne lămuri cum s-a perpetuat credința creștinească de la o generație la alta.

Mutarea ei trebuie să se fi produs, de fiecare dată, în teritoriile de la apus de matca pâraului Amărăzuia, prin pădurile din Judele și Artanul.

Bătrânii satului, printre care Cilica Nicolae născut în 1906, din Judele și preotul Ionel Stanciu, fiu al satului Cordești, după cum reiese din lucrarea noastră „STEJARI, comună nouă cu rădăcini străvechi” își aminteau cele povestite de moșii lor despre ultimele locuri unde a fost mutată: Gura Lazului, Piscul Mătușii, ultimul fiind cel din Poiana Judelui, unde a fost adusă în anul 1796, așa cum indică mai multe surse bibliografice bisericești.

Degradată datorită intemperiilor a fost demolată în anii 1970-1971 și în locul său a fost ridicată o nouă biserică din zid de către ctitorii Constantin Ușurelu și ginerele său preotul Popescu Ioan.

4. Satul Hurezi s-a format, sus pe deal, pe podețul desprins din Dealul de Mijloc, care domină câmpul Lazu și micuța vâlcea cu același nume. Numele său provine de la păsările de noapte numite „huhurezi”, care trăiau prin copacii pădurilor din apropiere, cu același nume Huhurezi, satul, este trecut în unele acte întocmite după 1528. Pe teritoriul țării noastre am identificat 7 localități care își trag numele de la aceste păsări. Evoluția istorică și lingvistică a dus la multe din ele la transformare numelui din Hurezi în Horezi sau Horezu, iar în cazul nostru s-a menținut litera „u”, în numele satelor Hurezani.

Prima atestare documentară este din 1528, sept- decembrie 15. Radu vodă a dat întru stăpânire lui Balea moșie în satul Hurezi ca să-i fie moștenire înfrățindu-l și pe Staico.

La 28 februarie 1607, Radu vodă întărește lui Stancu cu fii săi, stăpânire peste mai multe cumpărături de la Huhurezi, însă din partea socrului său Otea a 5-a parte.

Un alt document mai cuprinzător datat din perioada 1621-1627, ne arată că la nord se învecina cu moșia Judele, cumpărată de amintitul proprietar Cioca, iar spre apus hotarul cobora pe firul văii Artanu. Din hrisov reiese că Cioca era locuitor al satului Hurezani, dar că luase în stăpânire și terenuri în satul Hurezi iar vânzătorii „să se știe rumâni de moșie toată din satul Hurezi”.

Deci el devenise proprietar pe toată moșia satului, iar locuitorii lui transformați în „rumâni” adică slugi ale sale, cu alte cuvinte iobagi.

Deci la anul 1621, pe valea Amărăzuia, erau două sate.

Ne-am lămurit unde erau Hurezii (Huhurezii), dar unde era satul lui Cioca –Hurezani- .

Hrisovul arată că „ hotarul dinu Judele rămâne dinu susu” adică mai sus, în amonte, de vatra așezării unde locuia, iar partea de ocină a lui Tănase se afla „ dinu susu din Urseni”, deci la o cotă mai ridicată. Rezultă că satul său era situat undeva mai jos, între cele două moșii, poziție ce corespunde cu cea de la Gura Lazului, pe lângă actualul parc de gaze și unde, în partea

de sud, s-a menținut până la colectivizare un cimitir vechi, acolo unde bătrânii satului afirmă că a fost una din locațiile bisericii umblătoare.

Satul Hurezi apare într-un alt act emis tot la 4 noiembrie 1665, aceluiași Hamza Șufarul, prin care se confirmă stăpânire peste partea lui de moșie din acel sat.

După trecerea a șapte decenii, la 4 noiembrie 1730, s-a făcut partajarea unei moșii din Hurezi, în 7 părți de către un grup de frunțași și slujbași din împrejurimi : Mihaiu Gâlcescu, Dumitrașco Roșianu, Gheorghe Popescul, Popa Fiera brat (fratele) popii Bâra și Dumitrașco Poenarul, portar.

Ținutul Olteniei, fiind sub ocupație austriacă, locuitorii din această provincie a țării nu mai aveau posibilitatea să-și rezolve pricinile în divanul domnesc, cum erau rânduielile țării. Hotărârea slujbașilor nominalizați în act înlocuia judecata divanului domnesc.

Deși menționează mulți beneficiari ai partajării în 7 părți, actul nu face referire la proprietățile lui Cioca de 1621 și ale lui Hamza Șufarul de la 1665 și nici despre urmașii lor.

Deducem că partajarea a avut ca obiect o altă moșie din Hurezi.

Ocupanții austrieci au luat multe măsuri organizatorice care să ajute la strângerea impozitelor și dărilor, de la locuitori, fiind primii care au impus strângerea locuitorilor în vetre de sat accesibile slujbașilor, activitate ce a căpătat mai târziu numele de „alinie a satelor”. Practic oamenii trebuiau să-și părăsească locuințele tip bordei, răspândite pe multe piscuri și boturi de deal însoțite și să ridice locuințe supraterane pe aliniamente stabilite de căpeteniile satelor, numite pe la noi „linii ale satului”. Cei din Hurezi au coborât din dealul lor pe două amplasamente, adică în două direcții. Unii au contribuit la dezvoltarea satului de pe valea Amărăzuia, care așa cum arătat s-a extins, după câteva decenii și peste arealele satelor Bicești și Copitani.

Alții au trecut valea Artanul și s-au așezat sub Dealul Artanului, pe stânga râului Amaradia,

întemeind un al doilea sat cu numele de Hurezani, la sud de terenurile satului Busuioci.

În ambele cazuri numele satului a venit de la grupurile de persoane sosite din Hurezi, cei veniți de acolo numindu-se Hurezani, spre a fi deosebiți de alți oameni aduși în noua vatră de sat de pe alte culmi și piscuri vecine . Așa se explică că în cazul satelor noastre nu a fost înlocuită litera „u” cu litera „o”, cum s-a întâmplat la celelalte localități din Gorj, Vâlcea și Dolj.

Modificările numelor Huhurezi ori Hurezi din județele amintite s-au produs datorită evoluției limbii, dar și sub influența asemănării numelui și generalizarea consumului de orez. În lexicul acelor localități nu s-au păstrat referiri la păsările de pradă și numele lor de „huhurezi”.Fonetic se aude mai plăcut un nume apropiat de cuvântul orez. O explicație naivă,nefondată, a dat-o la 1873 învățătorul D.M.Hurezeanu din satul Hurezani de jos în comunicarea transmisă pentru Chestionarul Odobescu, scriind că numele satului „ derivă de la niște greci care făceau comerț cu orez”, -afirmație eronată- departe de evoluția istorică a satului.

Numele satelor noastre s-a impus în zonă și datorită faptului că marii proprietari de pământ au preluat ca nume de familie numele satului, de la Hurezi și Hurezani s-a ajuns la numele

„Hurezeanu” sau „Oresanu” fie că erau moștenitori îndreptățiți, fie că aveau moșii cumpărate.

Se pare că aceste familii boierești fiind numeroase, schimbau grafia numelui pentru a fi deosebiți de administrația din acele timpuri la achitarea birurilor și impozitelor. Unii își scriau numele de familie Hurezeanu, alții Oresanu sau Urezeanu.

După cum reiese din actul de hotărnicie din 1751, satul Hurezani de pe valea Amărăzuia încă nu cuprinsese vetrele de sat din Bicești și Copitani, care erau totuși stăpânite de alți boieri Hurezeanu, care se luptau între ei pentru capturarea de noi terenuri, prezentați mai sus.

În final a fost conturată vatra definitivă a satului Hurezaniei de Jos.

Hotarele celui alt sat Hurezani, de peste dealuri, de pe malul stâng al Amaradiei sufereau și ele un proces de mărire și expansiune. Urmașii lui Hamza Șufarul au făcut cumpărături de terenuri pe valea Amaradiei.

Astfel la 1717, Preda Hurezanul, feciorul lui Hamza a făcut cumpărături în hotarul Gruiarilor, peste Amaradia, dincolo de Busuioci.

În 1732, 6 noiembrie, administrația austriacă confirmă stăpânire peste 194 stâneni de moșie lui Barbu Hurezanu tot în hotarul Gruiarilor.

În a doua parte a secolului XVIII, pe măsură ce actele de administrație se înmulțeau, conducătorii județului Gorj și cei de la plasa Gilort au fost nevoiți să facă deosebirea dintre cele două sate. Deoarece satul de pe Amaradia apărea primul în fața lor când veneau dinspre Tg.Jiu a primit numele de „ Hurezaniei din Față”, iar cel de peste dealuri, greu de găsit, a primit numele de „ Hurezaniei din Dos ”. În documente publicate de V.A.Urechia, din perioada fanariotă, găsim scris numele „Hurezaniei de pe Hămărada” .

Aceste nume ale satelor noastre s-au menținut și la începutul veacului următor, când diploma de boierie a lui Ioniță sin Matei Geamănul, este înregistrată de cârmuirea județului Gorj în martie 1820, la satul Hurezaniei din Dos.

Altă diplomă de boierie acordată de domnitorul Gh. Bibescu ,în 1835, noiembrie 9, a fost înregistrată la satul Hurezaniei de Jos, deci în intervalul dintre ele s-a modificat numele satului.

Ulterior actele administrative, cataografiile și situațiile statistice se vor referi la satele Hurezaniei de Sus, situat pe lunca Amaradiei și Hurezaniei de jos, situat pe valea pârâului Amărăzuia. Mai târziu, în urma reformelor domnitorului Cuza, vor deveni centre administrative a două comune.

5. Satul Cordești a fost cel mai mult legat de valea Artanului, deoarece mare parte din . . vechii locuitori ai săi au fost grupați în vâlceaua Pința, bine adăpostită de versanții . .

laterală, care a oferit condiții bune de adăpost și viață, în secolele trecute, celor ce s-au . așezat acolo.

Vestigii de la bordeiele, sălașurile și locuințele lor s-au menținut până la începutul secolului al XX-lea, deoarece părăsirea totală a așezării din Pința s-a produs târziu, la reluarea măsurilor administrative de mutare în noile vetre de sat, stabilite de Regulamentele Organice. Se cunoaște că după plecarea austrieșilor din Oltenia, domniile fanariote nu prea s-au impus în această provincie, iar haiducii și bandele rebele de turci (pazvangii, cârjalii și adalâii) au creat haos și neliniște, timp îndelungat, până la 1821. Cei care locuiau în aceste vâlcele erau feriți de atacurile lor și mulți au amânat împlinirea poruncilor venite de la cârmuitori. Abia măsurile exprese de după 1831, i-au determinat, pe ultimii, să treacă dealul și să se așeze în proiectata localitate amenajată cu ulițe orientate est- vest, intersectate de altele direcționate nord-sud, unică în felul ei pe aceste meleaguri.

Au rămas pe loc o parte din acareturile gospodăriilor, din adăposturile animalelor, utilizate în continuare ca sălașe, oboare și conace,pe timpul verii. Plantațiile de pomi s-au menținut până la colectivizare. Vremurile excesiv de ploioase au provocat alunecări și surpări de terenuri, care au distrus

amplasamentele vechilor locuințe și pometurile plantate de ei.

Sus pe culmea dealului înființaseră multe plantații de vie, de unde s-a transmis numele „Dealul cu Viile”, iar unii cultivatori și-au stabilit ca nume de familie, denumirea dată ramurii roditoare a viței: „Coardă”. Bănuim că aceste familii au trecut primele culmea, către răsărit, și s-au așezat în noua vatră de sat care a primit numele de Cordești.

Acest nume a fost trecut prima dată în actul de partajare din anul 1730, descris mai sus, în care s-a scris despre o cumpărătură de „la ceata cordeștilor”.

Noul sat a fost trasat în prelungirea satului Urseni, înscris într-un act din perioada 1541-1543, urmat de altele din 1561, 1572, 1607 și cel din 1623-1627 prin care se întăresc moșiile lui Cioca.

Satul Urseni era așezat pe o veche vatră geto-dacică de tipul așezărilor „deschise” și ocupa zona care se numește de la jumătatea secolului al XIX-lea „Mormintele” și se continua pe o terasă a dealului, paralel cu actualul traseu al șoselei de la moară și de acces la partea de sat numită Stoia.

Noul nume al vâceleii, „Mormintele” s-a transmis de la izolarea sa de restul satului, unde erau înmormântați cei morți în perioadele bânuite de epidemii.

Sus, pe culme, la obârșia acestei vâcele, pe micul platou, unde se desfășoară panoramic valea pârâului Artanu, este un loc pe care localnicii îl numesc „Casa papei”. S-a transmis de la o generație la alta că acest nume se datorează faptului că acolo a fost un mic castru (schit) al călugărilor ce ascultau de Papa de la Roma, înainte de marea schismă de la 1054, alții afirmă că a aparținut mănăstirii Tismana, până ce niște slujbași turci l-au pângărit. În realitate, pe platoul cu acest nume există urme ale unei construcții făcută din bucăți de granit, rocă inexistentă în zona noastră.

Admitem prima ipoteză care vine să ateste locuirea din „zorii istoriei” a văii Artanului, poziția strategică a castrului permițând supravegherea terenurilor înconjurătoare.

Poziția de mijloc a satului Cordești a favorizat alipirea Ursenilor și a părții de sud satului Hurezi, încât până la organizarea administrativă din 1968 se întindea de la hotarul satului Băcești, până la canalul din spatele gospodăriei lui Gheorghe (Dodu) Ușurelu.

Unele surse bisericești ne arată că în anul 1800 exista o biserică a Cordeștilor, tip bordei, care s-a menținut timp de un secol, când a fost ridicată pe actualul amplasment noua ctitorie cu hramul

„Intrarea Maicii Domnului în Biserică”, târnosită în anul 1909.

În timpul domnitorului Alexandru Ioan Cuza satul Cordești a căpătat rangul de comună, iar în 1908 poziția centrală a contribuit la unirea cu comuna Băcești la sud și comuna Hurezani de Jos la nord.

În 1965, când această comună a trecut în subordinea raionului Gilort, a primit numele de Stejaru- Hurezani, iar în 1968 s-a mărit prin unirea cu comuna Piscoiu și satul Baloșani.

6. Despre satul Hurezani de sus, numit în documente de pe timpul fanarioților . Hurezani de pe Hămărada (Amaradia) mai adăugăm faptul că două toponime de pe versantul de apus al Dealului Artanului amintesc și ele despre locuitori din vechime, purtând numele de „Cărmizile Mari” și Cărmizile mici”.

În anii 1841-1842 pe stânga râului Amaradia, în arealul vechiului sat, s-a construit biserica cu hramul „Sfinții Împărați Constantin și Elena”, de către ctitorii Dimitrie Hurezanu-Lipoveanu, Zamfir Gârbea, Dumitrache Gârbea și alții decedați. Al doilea hram a fost ulterior sărbătorit la „Sfântul Dumitru”. După mutarea tuturor familiilor pe actuala vatră a satului, biserica a rămas singurul martor al localității vechi. În anul 2015 Mitropolia Oteniei a aprobat

organizarea în jurul ei a unei mănăstiri, cu cele două hramuri: „Sfinții Împărați Constantin și Elena” și „Sfântul Dumitru”.

7. Satul Pegeni este continuatorul altor așezări omenești de pe versanții și poalele Dealului Artanului, mutate și ele, în secolul XIX, la șoseaua mare.

Cei mai mulți veneau din hotarul „Peagu”, trecut într-un document din 1751, notat mai târziu, la 1784, de generalul von Bauer cu cuvântul latin „Pagus”, cuvânt ce în limba română este echivalent cu sat. Deci el a confirmat existența pe acele locuri a unui sat. . .

Forma în care l-a reprodus este apropiată de numele românesc.

După constituirea actualului sat de pe lunca Amaradiei, cei sosiți de dincolo de Amaradia, din Peagu, au fost numiți Pegeni, nume care s-a impus peste tot satul. În unele acte și situații statistice găsim scrise variante ca: Pețenii, Pejenii.

O altă comunitate de la poalele Dealului Artanului, a fost mahalaua Golumbeni-Plopu, formată pe malul opus al confluenței Amaradiei cu pârâului Plopu. Din acel loc care s-a ridicat Ștefan Golumbeanu, fost al doilea și al treilea logofăt, care a înălțat acolo o biserică din zid, târnosită „la leat 1798 iulie 15”, cu hramurile „Sf. Nicolae” și „Sf. Voievozi”. Preotul istoric Dumitru Bălașa a scris că a fost ridicată în locul alteia mai vechi, Acolo a fost înmormântat și ctitorul, în 1825, iar peste mormânt fiul său a așezat o frumoasă piatră în formă de sarcofag. În secolul al XIX-lea, după aducerea caselor la linie, satul s-a mutat pe dreapta Amaradiei. Dintr-o plângere adresată conducătorilor treburilor bisericești după 1860 aflăm că majoritatea oamenilor se mutaseră pe linia actualului sat Pegeni, lăcașul de cult de peste Amaradia rămăsese izolat, iar podul din lemne, rupt de viiturile râului.

Același autor a consemnat că lângă vatra satului actual sătenii ridicaseră înainte de anul 1785, august 22, o biserică din lemne, refăcută în 1853, iar o inspecție din 1887 a constatat că era neterminată.

În 1898 au demolat ctitoria lui Ștefan Golumbeanu până la temelie și au construit, în mijlocul noului sat biserică actuală, din zid, terminată înainte de 30 noiembrie 1895, când a fost sfințită, folosind și materiale de cea veche de lemne.

În același timp a fost adusă la Pegeni, crucea și piatra lui Ștefan Golumbeanu.

Pe locul altarului de la biserică lui Ștefan Golumbeanu la 1 septembrie 1934 a fost ridicată o cruce care să amintească de vechiul locaș.

8. Satul Căpreni a avut o evoluție istorică foarte mult legată și influențată de valea pârâului Artanu, perimetrul vechi al satului fiind situat pe stânga râului Amaradia la poalele dealului, pe botul de deal al Dealului Artanului și pe terasele văii Artanu, ce prezintă o deschidere mai mare, după care matca se îndreaptă către apus și deversează apele în Amaradia.

Mai sus am enumerat numele topice ale culmilor, din răsăritul bazinului său hidrografic, ultima fiind numită de locuitorii comunei Stejari „Dealul Voivozii”, iar cei din Căpreni o numesc „Dealul Băceștilor”, unde preotul satului, Popescu Nicolae-Căpreni a comunicat următoarele.

„La 5-6 km de cetatea Căpreni, pe dealul Băceștilor s-a găsit întâmplător o bucată de vatră de foc cu gardenă”, fapt ce atestă locuire acestui spațiu geografic din cele mai vechi timpuri.

Reproducem o descriere succintă a satului vechi făcută de preotul-istoric Dumitru Bălașa, în articolul „Biserica din Artan”:

„Așezată pe malul stâng al Amaradiei, cândva a fost înconjurată de case mari de zid, din care nu au mai rămas decât slabe urme. După ce în prima jumătate a veacului al XIX-lea, casele

au fost „aduse la linie” la circa 1 km. pe dreapta Amaradiei, biserica a rămas solitară, în mijlocul câmpului. Căprenii și-au făcut în sat, în anul 1915, o biserică nouă. Cea veche „din Artan” a rămas pustie în mijlocul unor morminte, până la urmă și acestea uitate. Având același hram

(Sfântul Dumitru și Sfântul Gheorghe) nu s-a bucurat de slujbă nici o dată pe an.

Lipsa unui pod peste apă și desele revărsări ale Amaradiei au făcut imposibilă comunicarea cu malul stâng, ceea ce a dus la părăsirea locașului”.

Mai încolo, autorul scrie că „în 1914 iulie 9, preotul Dimitrie Andreescu făcea un raport către Protoieria județului Dolj, de care depindea la acea dată, în care arată că în noaptea de vineri spre sâmbătă(4-5 iulie) , râul Amaradia s-a revărsat, a distrus podurile și inundat de jur împrejur biserica cea veche----, unde a rupt gardul și a luat în valuri –chiar și morții cimitirului-. Cere încuviințare ca să demoleze vechea biserică----să se întrebuințeze la construirea bisericii noi, cu același hram – deja pusă în lucrare. La 18 august 1914, protoierul I.Mălăescu comunica Parohiei Căpreni că a aprobat demolarea bisericii vechi și mutarea morților în cimitirul nou. Cu toată aprobarea obținută Căprenii nu s-au încumetat să dărâme ctitoria lor”.

În articol este descrisă piatra de mormânt a jupaniței Despa și a fiicei sale, având scris anul 1613, care atestă vechimea vetrei de la Artan.

Autorul monografiei „ Căpreni- ieri și azi”, Gelu Ion, a scris despre o notă a preotului Nițu Căpreanu, în serviciu în prima parte a secolului XIX, din care reiese că acolo exista o altă construcție bisericească din anul 1080 .

Altădată preotul paroh Nicolae Popescu- Căpreni a reprodus afirmațiile unor oameni bătrâni, că acolo era un „târg al arbănașilor”, adică al negustorilor albanezi.

Tot Dumitru Bălașa a prezentat mai multe note scrise pe cărți ce au aparținut bisericii „din Artan”, pe un penticostar fiind notat „ Leatu când s-au clădit biserica 1808, aprilie 1”. De fapt în acel an „ a fost preînaltă de Barbu Socoteanu, fost mare medelnicer, împreună cu frații săi. Atunci i s-a adăugat pridvorul și un contrafort în colțul de nord-est al naosului. Contribuția fraților Socoteni duce la concluzia că vechii ctitori ai bisericii „din Artan” au fost rude apropiate ale episcopului Grigorie Socoteanu, al Râmnicului (apoi mitropolit)”.

Înainte de construirea bisericilor de la Băcești și Baloșani, locuitorii de acolo mergeau la biserica din Artanu, iar cărarea urmată de ei se numește și în prezent „drumul bisericii”, croită pe versantul de apus al văi Voevoda iar după depășirea drumului de culme mergeau pe piscul vâlceleii Oarza, apoi peste matca Artanului, găseau biserica bătrână.

Din alte surse am aflat că importanța acestui lăcaș de cult a fost mai mare, având rangul de protoierie. Cuprinsul protoieriei nu se știe, însă toate bisericile din așezările legate de valea Artanului trebuie să fi fost subordonată acesteia. Vlădicii care aveau în subordine așezămintele bisericești, acordau asemenea ranguri celor mai vechi ctitorii. Aceasta întărește afirmația că în acest spațiu geografic, activitatea ecleziastă avea tradiții seculare.

Într-un articol în care este relevată activitatea înaintașului Andrei Zăicoianu, preotul Nicolae Popescu- Căpreni, a scris că biserica „Sf. Dumitru și Sf. Gheorghe”, din Căprenii-vechi a fost schit al Polovragilor, din care înțelegem că era închinată acelei mănăstiri.

Mai informează că Andrei Zăicoianu, a fost hirotonit în 1852, la ceva timp după moartea „ vrednicului protopop C. Căpreanu .

Sub oblăduirea acelei biserici a fost una din cele mai vechi școli de pe valea Amaradiei.

În lucrarea monografică-manuscris-,din 1942, aflată la arhivele centrale ale statului din București întocmită de C Bujorescu este scris : „ Pe la 1820, când Tudor Vladimirescu ridicase spada contra Fanarioților, școala Căpreni era condusă de protoierul Ioan Postelnicu, împreună cu

dascălii săi de la biserică. Școala nu avea local propriu, ci se găsea în casa împărătească din satul Scurtu, lângă biserică din Artanu.

Aci la protoierie, au învățat bucoavna mai toți sătenii din diferite sate din județele Dolj, Gorj și Vâlcea cărora de mult li s-a cântat vecinica pomenire. Aci datează până la anul 1855, când se divide în două : una în Căpreni și alta în satul Scurtu”.

Același autor arată că activitatea lui Ioan Postelnicu, a fost continuată de protopopul Constantin Căpreanu, numele său fiind scris pe clopotul bisericii, urmat de cuvântul protnot (ar), echivalentul cuvântului învățător, fapt ce confirmă continuarea cursurilor școlare.

Școala din Căpreni a avut o evoluție descrisă amănunțit de autor, dar noi nu ne îndepărtăm de valea Artanu Școala veche din Scurtu a continuat activitatea , cât timp a activat acolo preotul-învățător Andrei Zăicoianu, transferat în 1884 la parohia Băcești.

La școala din Scurtu, în epoca aceea, au învățat carte mulți tineri din satele noastre, îndeosebi din satul Băcești, printre ultimii fiind și Cărlugea C.Gheorghe (Lilă) tatăl domnului profesor Cărlugea Emanoil.

9. Satul numit de autoritățile administrative în 1968 „Aluniș”, după vâlceaua de la . . . răsărit de sat, care a înlocuit numele anterior „ Scurtu”, despre care am vorbit mai . . . sus, este singura vatră de sat, limitrofă Artanului care și-a menținut amplasamentul. . . Sătenii nu și-au mutat casele peste râul Amaradia, ori pe altă linie de sat, cum s-a întâmplat la așezările omenești prezentate anterior.

Acest sat este situat la mică distanță spre sud de confluența pârâului Artanul cu Amaradia și întotdeauna a fost legat de valea sa și evenimentele petrecute între dealurile înconjurătoare.

În trecut, enoriașii satului aparțineau, după cum am văzut de „ Biserica din Artan” și după cum am aflat, pe teritoriul său au fost altădată pătulele și casa împărătească. Înainte de 1800, făcea parte din moșia Baloșani, proprietate a boierilor din neamul Socoteanu.

Această moșie cuprindea terenurile pe care se întind actualele sate Baloșani, Brătești, Cornetu și Aluniș.

Grupul de gospodării de acolo, se numea la începutul secolului XIX, Baloșanii de jos, care împreună cu moșia satului au făcut parte din zestrea (dota), fiicei medelnicerului Gheorghe Socotenu numită Bălașa la căsătoria acesteia cu Pascale Karagic, care va purta rangul de polcovnic. Fiul lor Ion (Ioniță) Caragic a preluat moșia și acareturile de la tatăl său, după căsătoria, la 28 noiembrie 1828, cu Zinca, zisă Zoe Velara, primind ca dotă moșii în Căpreni și Baloșani.

Catagrafia din 1831 l-a înregistrat, pe Ion Caragic, proprietar la Baloșani, Căpreni, la Racovița, în județul Vâlcea, plasa Horezului, coproprietar la Mierea Birnici.

În 1839, a cumpărat de la cumnata sa Lucșița Zavarov, partea acesteia din moșia Mierea Birnicii, vândută mai târziu lui Nicolae Carada.

La 1837 moșia Baloșani era a lui Ioniță Caragic și parte megieșească

În 1857 era alegător în Divanul ad-hoc, înscris cu moșii în Baloșani și Căprenii de jos.

În 1862 era alegător direct, cu un venit de 1000 lei

În 1863 a ctitorit biserica veche de la Cornetu, din Căprenii de Jos.

A decedat la 3 ianuarie 1868, după ce rămăsese văduv și fără copii.

Moștenitor a rămas unul din nepoții soției- Dumitru Măinescu.

Pe la jumătatea secolului XIX , a apărut alt nume al satului: „Scurtu”, a cărei origine nu am deslușit-o. Se pare că s-ar trage de la vatra scurtă a satului.

Cu acest nume satul a fost înregistrat în actele administrative până în 1968, când conducerea comunei a modificat numele în Aluniș, preluat de la vâlceaua din apropiere.

Aici se încheie ocolul imaginar și informatic prin geografia și istoria satelor legate de valea pârâului Artanu.

Altele ca Baloșani, Băcești, Cornetu și Brătești, au avut tangență cu acest spațiu, prin hotarele lor, sau prin cuprinsul moșiilor seculare, cele mai multe fiind stăpânite în trecut de boierii din neamul Socoteanu, originari din fostul sat Socoteni, înglobat în satul Slăvuța, din comuna Crușeț.

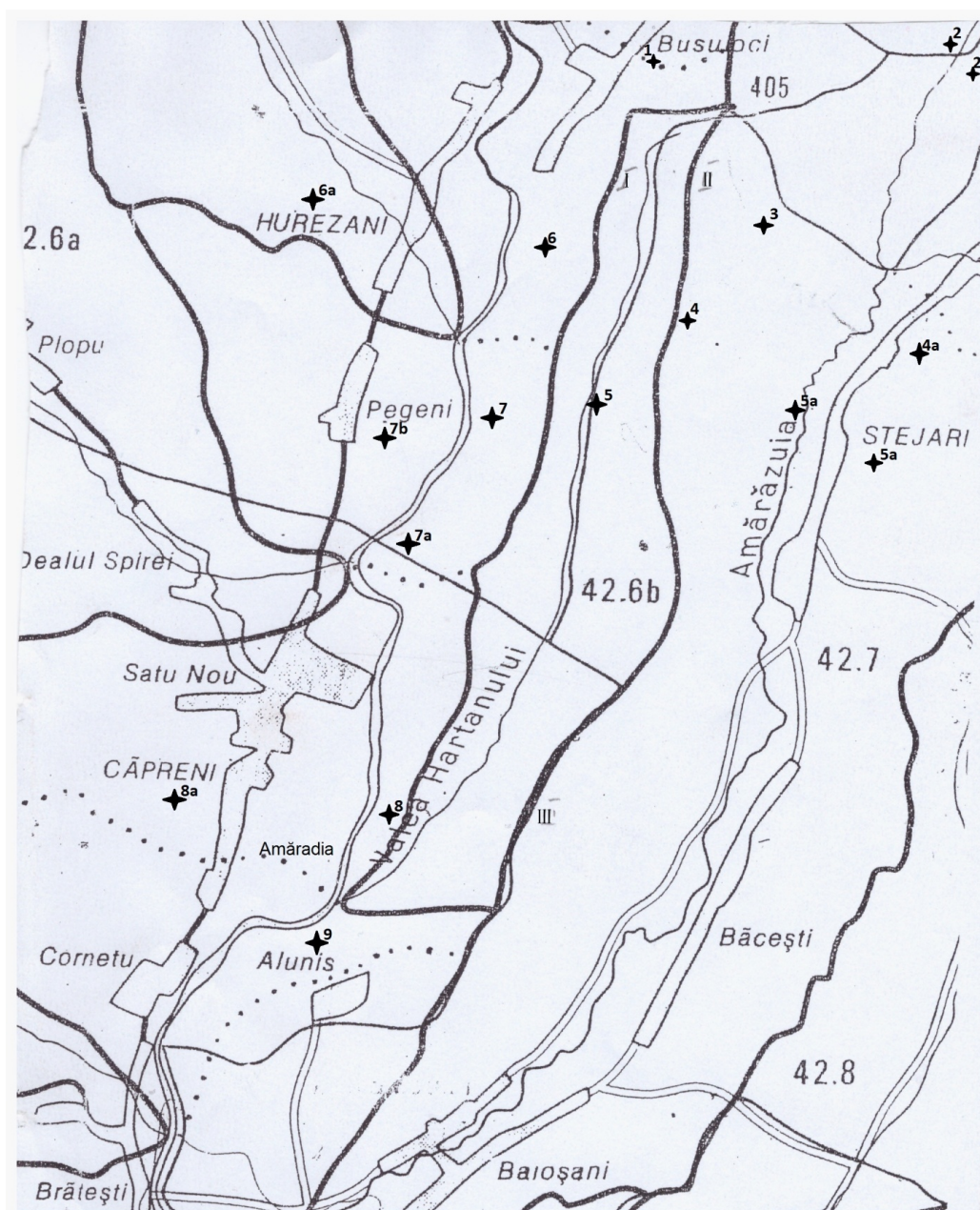
Moșiile lor cuprindeau în secolul XVII satele: Socoteni, jumătatea de răsărit a dealului Mielușeilor și Ulmetului, hotar marcat de mejdina (hatul) dintre islaz și terenurile parcelate ale sătenilor, urmate de ale pictorului Safta, cobora în Toiaga în vâlcea afluente Scoarța și de acolo în jos ajungea pe firul apei râului Amaradia, până la hotarul dintre Ciorari și Brătești. Urma vechea și uriașa moșie Baloșani care trecea peste Amaradia și se întindea până culmea Dealului Iclean, cu toate hotarele din Brătești, Gâgâiu, Cornetu și Aluniș (Scurtu). În continuare, vechii Socoteni, stăpâneau toată moșia Căprenilor, de o parte și alta a Amaradiei, până la pârâul Plopu. Peste dealuri, la răsărit de satul Socoteni stăpâneau moșii și sate pe valea pârâului Plosca, la Soceni și Tălpașu.

În ceea ce privește administrația, satele enumerate mai sus au trecut prin multe organizări și dezorganizări teritoriale, între vechile județe Dolj și Gorj, care nu pot fi urmărite în acest material. Din 1968, toate sunt înglobate în teritoriul județului Gorj.

BIBLIOGRAFIE

- N.S.Aur = Piemontul Oltețului
Ed.Universitaria. Craiova. 1996
Barbu Paul-Emanoil = Catagrafia județului Dolj. În anul 1828.
Ed. Uniersitaria. 2009. Craiova
Bălașa Dumitru = Biserici din Gorj: 1. Biserica din Artan, comuna Căpreni.2. Biserica Golumbeni- Plopu, comuna Hurezani. Pag. 402
Rev. Mitropolia Olteniei.Nr.5-6. Mai- iunie 1969. Craiova.
xxx = Catalogul documentelor din Țara Românească. Vol. IV și Vol. VII
xxx = Documente privind istoria României. B. Țara Românească. Vol.I, II, III
xxx = Documenta Romaniae Historica, B, Țara Românească
Vol. I, vol. II, vol.II, vol. III, vol. IV, Vol. V, Vol. VII
Donat Ion, Ciobotea Dinică, Pătroiu Ion = Catagrafia obștească a Țării Românești din 1831 Ed. Helios, 2000. Craiova
Dinică Ciobotea = Rudele lui Eugeniu Carada.
Rev. Magazin istoric. Nr. 7 (520).2010.Pag. 49.
Gelu Ion = Căpreni, Ieri și azi. Ed. Arvers. 2004. Craiova.
Giurescu C. = Material pentru istoria Olteniei supt austrieci. 1947. București.
Mironescu Atanasie = Istoricul Eparhiei Râmnicului și Noului Severin
Tiparul Gutenberg, București.1906.
Motorga Elena, Daniela Badea, Lili Ecaterina Motorga, Emanuela Motorga, Șurcă Adriana
=Biserica„Sf Împărați Constantin și Elena”- monument istoric- din comuna Stejari, județul Gorj Ed. Măiastra. 2010.Tg.Jiu
Motorga Emanoil, Motorga Elena, Motorga Lili-Ecaterina, Șurcă Adriana, Sarcină Emanuela,

- Badea Daniela =STEJARI, comună nouă cu rădăcini străvechi. Studiu monografic.
Ed. Măiastra, 2014. Tg.Jiu
- Mrejeru Marcela = Biserică și societate în județul Gorj. (1864-1900)
Ed. Revers. 2012. Craiova.
- Papacostea Șerban = Oltenia sub stăpânirea austriacă
Ed.Academiei. 1971. București
- Pr.Popescu Nicolae- Căpreni = Despre familia Episcopului Grigore Socoteanu
Rev. Mitropolia Olteniei. Nr.1-2. 1972. Pag. 17 și urm.
- Pr. Popescu Nicolae- Căpreni = Chipul unui preot înaintaș în Căpreni.
Rev. Mitropolia Olteniei.7-8. 1974. Pag. 660
- Stoenescu Alex Mihai=Istoria Olteniei. Ed.RAO. 2011. București
- Ștefulescu Alexandru = Documente slavo- române relative la Gorj (1406-1665)
Tiparul N.D.Miloșescu. 1908. Tg.Jiu
- Ștefulescu Alexandru = Gorjul istoric și pitoresc.

A. CULMILE BAZINULUI HIDROGRAFIC

I. DEALUL ARTANULUI, II. DEALUL DE MIJLOC, III. DEALUL DE BĂCEȘTI

B. SATELE

1. Busuioici, 2. Bicești, 3. Cătușul Judele, 4. Vechiul sat Hurezi, 4a. Hurezani de Jos, 5. Originea satului Cordești. 5a. Satul Cordești-redenumit Stejari, 6. Fostul sat Hurezani din Față (de sus), 6a. Actualul sat Hurezani, 7. Hotarul satului vechi Peagu. 7a. Fosta mahala Golumbeni, 7b. Actualul sat Păgani, 8. Fostul sat Căpreni, 8a. Actualul sat Căpreni, 9. Satul Scurtu redenumit Aluniș